

* RECENZE *

Europeica – Slavica – Baltica, Jiřímu Marvanovi k 70. narozeninám, sestavily H. Petáková a H. Opleštilová, Národní knihovna České republiky, Slovanská knihovna, Praha 2007, 328 str., ISBN 978-80-7050-521-2

19. dubna 2006 uspořádaly společně pražská Slovanská knihovna a Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK sympozium *Balto-Slavica na prahu století*, věnované životnímu jubileu J. Marvana. O rok později vyšel sborník *Europeica – Slavica – Baltica*. H. Petáková v úvodním Slově redakce podotýká, že jeho složení neodpovídá plně skladbě přednášek proslovených na sympoziu. Do sborníku byla zařazena řada nových příspěvků a všechny shromážděné texty umožnily přirozené seskupení do tří tematických oddílů (evropeistika, slavistika, baltistika), které současně odrážejí okruhy badatelského zájmu prof. J. Marvana.

Příspěvky sborníku jsou psány v různých jazycích – kromě převládající češtiny slovensky, polsky, rusky, anglicky a litevsky, vždy s cizojazyčným (převážně anglickým) résumé. Tři úvodní studie – A. Levitsky (Providence, Rhode Island), *Jiří Marvan and his Scholarship Back at Charles University (Jiří Marvan a jeho vědecká erudice zpět na Univerzitě Karlově)*, Z. Trösterová (Ústí nad Labem), *Jiří Marvan jubilující* a M. Pavlyshyn (Melbourne), *Jiří Marvan: The Australian Story of a Slavist (Jiří Marvan: australský příběh slavisty)* – a závěrečný esej J. Vorla *Jiří Marvan – dotek renesance* jsou za účelem zajištění širšího čtenářského dosahu otištěny v kompletním českém a anglickém (respektive anglickém a českém) znění. Ve sborníku však nejde jen o osobnost J. Marvana, o němž se dá bez nadsázky říci, že působil na pěti kontinentech a všude svou vědeckou erudicí i osobním nasazením probouzel zájem o slovanské jazyky velké i malé (i ty nejmenší, tzv. mikrojazyky, a vlastně i neexistující oficiálně, jako byla laština). Jeho životní osudy i vědecká práce byly zasazeny do „stavu světa“ a jím podmíněny, jak velmi výstižně uvádí M. Pavlyshyn v již jmenované stati *Australský příběh slavisty*. Pro obecnější dosah tohoto individuálního příběhu si dovolíme uvést rozsáhlejší citát z českého znění napsaného textu: „Vývoj slavistiky v období po 2. světové válce v anglicky mluvících zemích byl výsledkem spíše geopolitických okolností a náhody než vnitřního vývoje vědecké disciplíny. Realita studené války a povinnost „znát svého nepřítele“ přesvědčila politické a vzdělávací instituce, že Sovětský svaz a ta část světa, kterou ovládá, si zasluhuje pozornost. Současně si záhadnost vzdáleného, nedostupného a pro Západ potenciálně nebezpečného světa zajistila přetrvávající zájem a zvědavost v anglicky mluvících zemích, zajišťující vysokým školám malý, ale trvalý zdroj studentů, kteří chtěli studovat dominantní jazyk a kulturu SSSR – ruštinu. Uspokojit poptávku byla připravena skupina ruských vzdělavců z řad emigrantů a též, když byl těchto nedostatek, kulturně vzdělaní lidé, kteří byli schopni obsadit místa na katedrách rusistiky a zavést vzdělávací obory ruského jazyka a literatury. Ve Velké Britá-

nii a v zemích tradic s ní nejvíce spojených čerpaly tyto instituce morální podporu od části inteligence, která, pokud se přímo veřejně nehlásila k marxismu, směřovala doleva a živila okouzlení kulturou, která tehdy prožívala největší marxistický experiment všech dob.“ (s. 49). Jak je už z tohoto citátu zřejmé, stati sborníku, jejichž autory jsou jazykovědci, filologové v širokém slova smyslu, historikové a filozofové z různých zemí, zasazují život, činnost a dílo jubilanta do širokého kontextu, jehož znalost je velice poučná zvláště pro dnešní generaci mladých filologů, kteří mají o dřívějších poměrech představy dost zkruslené, a ještě častěji vlastně žádné.

Uveďme pro zájemce, s jakou konkrétní problematikou se mohou ve sborníku setkat.

Evropeistika: J. Fronek (Glasgow – Brno), *Brána jazykem zavíraná*; M. Načeva-Marvanová (Sofia – Ústí nad Labem – Prague), *Aristotelovy Kategorie a řecké sloveso „míti“ – očima lingvistů* (anglicky); S. Heřman (Praha), *Sémantické analogie v oblasti slovesné modalit a modálních vět v balkánských a baltických jazycích*.

Slavistika: J. Rejzek (Praha), *Několik poznámek k lidové etymologii*; M. Malanowska (Wrocław), *Z problematyki konfrontatywnego opisu paradygmatów słowotwórczych w języku czeskim i polskim*; E. Osers (Reading), *Óndra Łysohorsky*; P. Mitter (Ústí nad Labem), *Hybridní složeniny okazionálního charakteru v současné češtině*; V. Lendělová (Praha), *K otázce mikrojazyků, zejména pak rusínštiny*; J. Krško (Banska Bystrica), *Sťahy a vzťahy medzi slovanskými jazykmi*; V. Blažek (Praha), *Petr I. jako uživatel jazyka*; T. Loikova-Nasenko (Taškent – Praha), *Oppozicii „slovoščetanije/leksema“, ich stilističeskije osobennosti*; P. Skalník (Cape Town – Pardubice – Wrocław), *Sovětská „teorie“ etnosu a její jihoafrická paralela* (anglicky).

Baltistika: B. Metzule-Kangere (Melbourne – Stockholm), *K morfematičké segmentaci slov puteklis (prach) a puteksnis (pyl)* (anglicky); J. Zabarskaitė (Vilnius), *Prameny a databáze Institutu pro litevský jazyk* (litevsky a česky); A. Maceina (Vilnius), *Metafyzička a litevský jazyk* (překlad a komentář L. Korbélyiové); Z. Zinkevičius (Vilnius), *Odkud se vzala spisovná litevština?*

Těmto oddílům je předfazen oddíl Jiří Marvan – osobnost, ideje a dílo: P. Gan (Göttingen), *Za češtinou a jejími tvůrci – k antipodům. Laudatio na J. Marvana – lachistu, rosistu a básníka*; I. Lemeškin (Vilnius – Praha), *Prof. Marvan a lituanistika. Návrat české baltistiky*; J. Horálek (Ústí nad Labem), *K Marvanově koncepci lingvoekologie a lingvoetiky*; V. Trpka (Ústí nad Labem), *Vědomí jazyka a spisovná čeština*; T. Maia Liodden (Oslo), *Světoběžník ve světě jazyků* (anglicky); P. Vopěnka (Praha – Ústí nad Labem), *Jiří Marvan: Brána jazykem otvíraná aneb O češtině světové*.

Ani tento oddíl, rozsahem přes 50 stran, však není jen tím „laudatio“, jak by se snad mohlo podle názvů příspěvků zdát (i když z druhé strany je pravda, že šíře problematiky, kterou oddíl pokrývá, je dána právě šíří vědeckých zájmů J. Marvana). Příspěvky jsou opět velmi pronikavé, zasahující do filologie, historie i filozofie a i takových nově se konstituujících oborů, jako je – řečeno termínem J. Marvana – lingvoekologie a lingvoetika.

Smím-li upozornit alespoň na jeden z nich, z kterého jsem se nejen poučila, ale současně si znovu uvědomila, jak je vše na světě složité i zajímavé, pak by to byl příspěvek P. Gana v té jeho části, která se týká Óndry Łysohorského a vydání jeho díla *Laško poezija 1931-1977*. Hr. von Jiří Marvan und Pavel Gan. Association internationale pour l'étude et la diffusion des cultures (UNESCO), Schriften des Komitees der Bundesrepublik Deutschland zur Förderung der Slawischen Studien, Bd. 121, hg. von Hans Rothe. Köln-Wien: Böhlau, 1988.

V osudech básníka Łysohorského (vlastním jménem Erwin Goj, nar. ve Frýdku v r. 1905) se totiž odrážejí dějiny Evropy. A kdo z nás by bez těchto publikací věděl, že byl navržen na Nobelovu cenu – a všechny peripetie kolem toho (vždyť Nobelova cena za literaturu byla vždy, nic si nezastírejme, i politikum), že jeho básněmi byl kdysi fascinován F. X. Šalda, že za druhé světové války se shodou nešťastných (ale pak paradoxně i šťastných) okolností dostal jako emigrant ne do Anglie, kam chtěl emigrovat, ale do SSSR, kde po krušných devíti měsících internačních táborů byl jako proletářský básník vyřekemendován do Moskvy, spřátelil se s B. Pasternakem, s nímž při procházkách po Moskvě německy hovořili o jejich milovaném Rilkevi, byl jím doporučen M. Cvetajevové (aby přeložila některé jeho básně), dokonce (neúspěšně) „loboval“ u Stalina za uznání laštiny jako dalšího slovanského spisovného jazyka.

Shrňme, že sborník, který v závěru ještě obsahuje strukturovanou bibliografii J. Marvana, je publikací s logickou vnitřní stavbou, publikací vysoce vědecky erudovanou, ale současně i velmi čtivou, jak to bývá zvykem i u samotného jubilanta, jemuž je věnován. Všichni slavisté v něm proto jistě najdou mnohé, co nejen obohatí jejich znalosti, ale i potěší jejich srdce.

Zdeňka Trösterová

Перший в Україні підручник з основ зіставного мовознавства

Кочерган, М.П.: Основи зіставного мовознавства. Підручник. Київ: Видавничий центр "Академія", 2006, 424 с., (серія "Альма-матер"), ISBN 966-580-213-5

Минулого року в Києві вийшов у світ перший в Україні підручник з основ зіставного мовознавства, автором якого є відомий український лінгвіст Михайло Кочерган. У підручнику з урахуванням сучасних досягнень науки про мову висвітлюються найважливіші поняття та принципи зіставного мовознавства, описуються основні методи контрастивних досліджень і відзначаються найхарактерніші спільні й відмінні риси мов світу на різних структурних рівнях з наведенням вдалих прикладів з різносистемних мов. До розділів подано запитання і завдання, а наприкінці підручника – короткий термінологічний словник, літературу, предметний покажчик, покажчик мов та іменний покажчик.

Відповідно до проблематики праця складається з чотирьох розділів, у яких описуються основи зіставних досліджень на різних рівнях мовної структури.

Як і кожна галузь наукового знання, зіставне мовознавство характеризується власною загальнотеоретичною проблематикою. Остання ґрунтовно розглядається в першому розділі праці "Загальні питання зіставного мовознавства"; тут ідеться про предмет і завдання зіставного мовознавства як науки і навчальної дисципліни, про історію зіставного мовознавства і його відношення до типології, характерології й універсології, про типологічну класифікацію мов і методи зіставних досліджень. Наперед, аналізуючи різні значення терміна "зіставне мовознавство", автор характеризує зіставне (контрастивне) мовознавство як "розділ мовознавства, який вивчає дві чи кілька мов незалежно від їхньої спорідненості з метою виявлення їх подібнос-